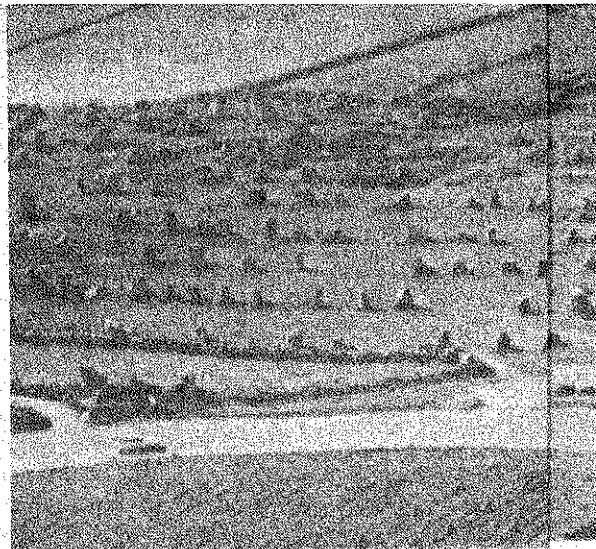

МЕГАЛИТНА ЦИВИЛИЗАЦИЯ ПОД НЕБЕТО НА БРЕТАН

Гробници, параклиси, астрономически знаци или символи на неизвестни култове? И до днес внушителните и загадъчни мегалити в Бретан не са издали тайната на съществуването си. Срещани и на други места по света, главно край бреговете на океаните и моретата, огромните каменни творения в Бретан са особено интересни не само поради размерите си, но и като исторически паметници. Смята се, че те датират от края на неолитната и началото на бронзовата епоха, между 4 000 и 1 800 г. пр. н. е.

Обикновено една десета от височината на камъните остава забита в земята, като размерите им са много различни. По-големите, поставени отделно, един до друг, се наричат менхири (от бретонското мен — камък, пр — висок). Подредени във формата на елипси или окръжности, те образуват кромлех. Няколко вертикално изправени камъка, покрити с големи плочи, правят долмен (дол — маса, мен — камък). Когато така подредени камъни са затрупани с пръст, те образуват тумулус, а когато са покрити с други камъни — галгал.

Тихи селца, стари черкви, вино от кисели ябълки, долинен релеф, набразден с буйни реки. Така изглежда една от най-приятелни-

вите бретонски провинции Морбиан — център на мегалитното изкуство. Никъде другаде съчетаването на долмени с менхири не е така хармонично, никъде мащабите на извършената в древността гигантска работа за издигането на тези камъни не са така впечатляващи.

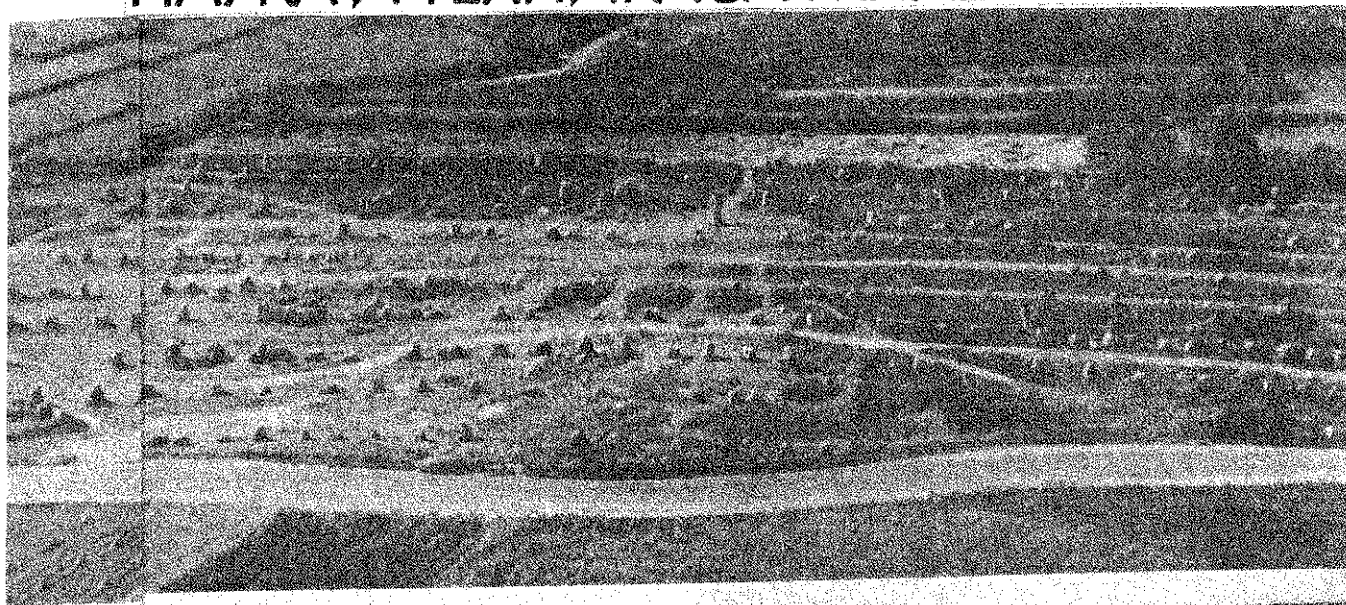
Малкият залив на Карнак е защитен от ветровете с дълга естествена дива от пясък и скали, която навлиза в морето успоредно на брега и образува живописния полуостров Киброн. Близо до Карнак се намират цели полета с камъни, където менхирите наподобяват застинала армия. В един малък район има общо 3000 камъка. Този уникален мегалитен ансамбъл се състои от три групи: В Менек 1 169 камъка са подредени в 11 успоредни линии и в един кромлех под формата на елипс. Между камъните са построени къщите на самото селце. В Кармарио 1 029 менхира са подредени в 10 реда, а в Карлесан се намират други 594 камъка.

Някои от камъните се ползват с голяма популярност и служат за поклонение по време на религиозни празници. Известен е големият камък в Киброн, който заради формата си е наречен „Шанката на владиката“. В основата на камъка „Льо Маноя“ са гравирани вънлообразни вертикални линии, наподобяващи серпентини.

Близо до Карнак е и известният тумулус „Сан Мишел“, дълъг 125 метра и широк 12 метра. Върху който е построена малка черква. В тумулуса има лабиринт от коридори и погребални зали, в които са запазени останки от скелети на хора и преживни животни. Тук се намира и един от най-старите долмени със стени, издигнати напред като еркери. Той също е с погребално

НАУКА И ТЕХНИКА ЗА МЛАДЕЖТА

рбуан —
о. Никъде
с менхи-
тащабите
изантска
амъни не

дитен от
ла от пя-
ето успо-
исния по-
к се нами-
по менхи-
армия. В
Ю камъка.
Ъл се съ-
69 камъка
и в един
Между ка-
на самото
са погре-
намираат

и с голяма
онение по
известен е
по заради
на влади-
во Маноа
икални ли-

т тумулус
и широк 12
ена малка
п от кори-
са запазе-
преживни
и от най-
дадени на
погребално

Каменните полета край Карнак. Менхири-
те са подредени в единадесет успоредни
редици по линията, която Слънцето опис-
ва при слънцестоене и равноденствие

Тумулусът в Гарвини, известен със своите
самобитни гравюри, има погребално пред-
назначение

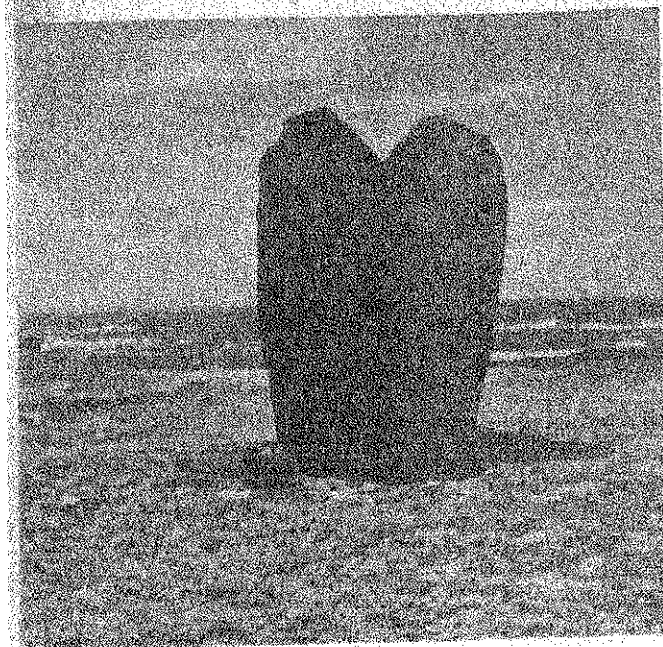
предназначение. В друг голям тумулус са
открити златни гривни в глинена ваза.

Съществува истинско съперничество
между камъните, издигнати в Карнак, и
тези в Кержеро. Тук на разстояние два ки-
лометра са подредени повече от 1 000 ви-
соки камъка в посока изток — запад. Те об-
разуват 10 реда на 64 метра един от друг
и са пресечени под прав ъгъл от една реди-
ца от 23 камъка.

Трябва да си обхождал безбройните гън-
ки на брега на Пти мер (Малкото море, на-
речено още Морбуан), да си виждал как при
отлив се появяват каменните чудовища,
които водата преди това е прикривала, за
да разбереш с какво това вътрешно море
от 100 квадратни километра, осяно с
острови и островчета, отговаря на поня-
тието „голф“. Защото във френския език
съществуват много думи за „залив“, всяка
от които носи специфичен оттенък и
смисъл.

Сред възвишенията, които при потъва-
нето на голфа на Морбуан са станали ост-
рови, Гарвини е особено привлекателен за
любителите на праисторията от всички
краища на света. На този остров с площ
15 хектара, покрит с напрат, се намира
един от най-хубавите праисторически па-
метници в света. На върха на хълма е най-
просторният долмен, но не размерите му

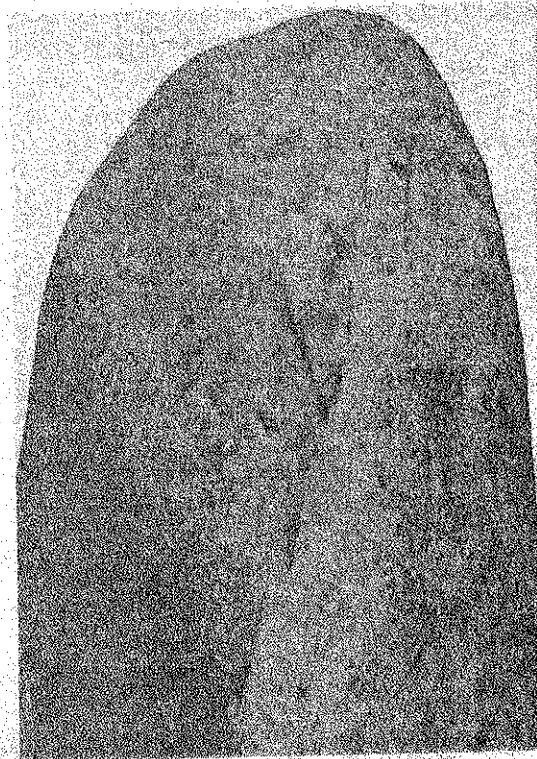
58

ао правят толкова интересен. Тук са открити чудесни гравюри на мегалитното изкуство. Смесница от криви и спирали, триъгълници и синусоиди, тези мотиви се приближават до съвременното абстрактно изкуство. От чисто художествена гледна точка гравюрите правят тумулуса в Гарвини един от най-забележителните в света. На 300 метра от Гарвини, на едно малко островче се намират големи камъни, подредени във формата на цифрата „осем“, като повдигането на морското равнище е предизвикало заливането на част от тях.

Някогашна столица на древността, Карнак е бил това, което са днес Рим и Лурд за богомолците — свещена земя и кръстопът, където се срещат северната и средиземноморската култура. Някои от големите камъни са „покръстени“ — върху тях са гравирани кръстове, а върху някои са поставени и скулптурни фигури. Доказано е, че мегалитите са тук отпреди издигането на галите и много е възможно друидите (галските жреци) да са ги използвали наготово за религиозни цели.

Подредените по определен начин камъни могат да се възприемат и като катедрала на открито. На входа ѝ поклонникът се среща с първите по-малки камъни (високи до 60 см) и тръзва към олтара, където огромни камъни са поставени във формата на кромлех.

Много опити са правени да се обясни подреждането на камъните. Твърди се, че

а от-
ното
рали.
лви се
ракт-
тивна
чулуса
ите в
едно
камъ-
брата
ското
по на

и, Кар-
Лург
ъсто-
реду-
леми-
пях са
са по-
ано е,
ането
идите
ли на-

амъни
здрала
ът се
зисоки
по ог-
мата

обясни
се, че

тези, които са в редици, следват пътя на Слънцето при равноденствие и при слънцестоене, но това не във всички случаи е вярно. Ако отделните камъни се приемат за астрономически знаци, трябва да се търси друга причина за разполагането им, тъй като то често е различно и поне засега изглежда нелогично.

Дълго време се е смятало, че мегалитните паметници са с погребално предназначение, но има твърде много изключения от това правило. Някои предполагат, че тези големи камъни са били поставени на брега от неизвестен народ, дошъл от морето. Всички обяснения за произхода и смисъла на поддръждането на мегалитите са сложни и малко вероятни. По-добре е да се признае, че този въпрос не е достатъчно проучен и че по-скоро се касае за религиозни паметници с корени в по-стари култове на

Менхири в Карнак

Менхирът в Киброн, наречен „Шанката на Владиката“, заради своеобразната прилика. Впоследствие отгоре е бил издълбан с тесла

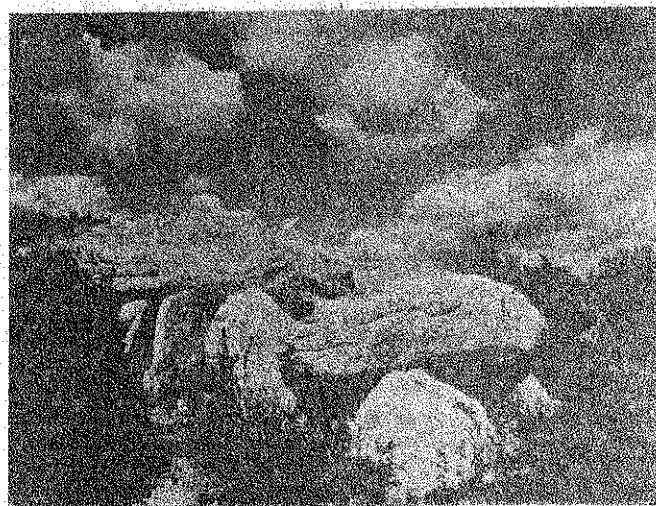
Менхири

Долмен, образуван от няколко вертикални камъка, покрити с плоча

Селището Менек в Карнак, където къщите са построени между самите камъни, подредени в 11 успоредни линии и в един кромлех по формата на елипс

човечеството — вероятно към Слънцето и Луната. Необяснимо е защо хората от неолита, обречени на трудна борба за живот с природата, са посветили толкова усилия и време на тези гигантски творения. Размерите на някои от тях са толкова внушителни, че мнозина са склонни да повярват в извънземния им произход.

Някогашна столица на древността, сега Карнак е елегантен плаж, потънал в зеленина и цветя. Малките тихи заливета, многобройните острови, опасните подводни скали и течения привличат любителите на водните спортове и риболова. Двата бряга на полуостров Киброн са толкова раз-

лични. На изток (към континента) и на юг се редят пясъчни плажове, пристанища, белосани с вар къщици на рибарите и заградени с борове вили на лятовниците. На запад „Кот Собаж“ (Дивият бряг) е обрнал към океана пропасти от скали, пещери и хаос от рифове. В миналото център на лова на сардини, сега Киброн е известен с балнеосанаториумите си, където се прилага таласотерапия (лечение с морска вода и с морски климат). Той е любимо място за почивка както на богати лятовници, така и на хора с по-умерени възможности.

За да опознаеш голфа на Морбиан, трябва да направиш това откъм морето. Никакъв път не минава по брега и повечето от най-хубавите места са частна собственост. Тези, които нямат собствена яхта, могат да използват услугите на корабната служба, чиито корабчета няколко пъти на ден тръгват от пристанището на Ван в дъното на голфа и превозват туристи между двата най-оживени острова — Арц и Ил о Моан. Някои от корабчетата правят курсове и нагоре по река Оре, до двата резервата за стриги и стигат до Бано, малко рибарско пристанище, известно със своя тумулус. Неговата вътрешна галерия е построена под прав ъгъл. Разбира се, нагоре по реката корабчетата могат да пътуват само по време на прилива, когато нивото на водата е достатъчно високо.

Ако стригите и раците са достатъчни, за да обезпечат благополучието на жителите на Локмарикер, разположен на устието на река Оре, този град остава за любителите на мегалитното изкуство мястото, където се намира най-интересният долмен, наречен „Масата на търговците“. Той се състои от 17 вертикални гранитни плочи. В него има гробница, а в дъното на тумулуса се извисява като утол огромна камък. На тавана на долмена е открит най-сполучливата гравюра, изобразяваща примитивно рало. Най-колосалният камък, изправен някога от хората, се нарича „Камъкът на феята“, висок е 21 метра и тежи 350 тона. Трудно е да си представим как е бил издигнат този поразителен гигант с техническите възможности на неолитната епоха.

Провинция Морбиан не е единственото богато находище на мегалитни паметници. Другите бретонски департаменти също притежават забележителни образци на това изкуство. Трудно е да се изредят всички, но могат да се споменат най-впечатляващите. В Керлоз (областта Финистер) се намира внушителен камък, чийто връх е изрязан с тесла и създава впечатле-

ние, като че ли е ударен от гръм. На много други места във Финистер се орещат камъни, на които е придадена определена форма. Камъкът „Мен Мар“ (Чудният камък) е „покръстен“ с два кръста — единият е гравирен в основата, а другият е изваян на върха на камъка.

Два мегалитни паметника във Финистер заслужават да се споменат специално: подредените в права редица камъни в Камаре (143 на брой) и огромният ансамбъл в Барнене с амфитеатрално разположени стени, където 11 долмена образуват коридор, завършващ със сводеста зала, изградена от 9 менхира.

Най-известният мегалит в областта „Кот дю Нор“ е покръстеният камък в Сен-Дюзек, който от края на XVII век е превърнат в манастир. Към него е прибавена фигурата на Христос, разпънат на кръста, както и скулптурни фигури, изобразяващи сцени от мъченичеството. Целият този ансамбъл е особено впечатляващ вечер, когато е осветен.

Тръгнахме за Бретан в средата на април. Оставихме зад себе си току-що почувствувалия пролетта Париж с изнесените по тротоарите масички пред кафенетата, с приличащите се на първите топли слънчеви лъчи туристи по стълбите на черквата „Сакре Кьор“ в Монмартър. Не предполагаме, че само на 350 километра на запад, на същата географска ширина, изведнъж ще се потопим във ваканционната атмосфера на атлантическия бряг, създавана от загорелите лица на курортистите и веселите платна на яхтите и сърфове. И преди всичко от снизходителното небе, синия цвят на морето, оживлението в пристанищата и застиялите свидетели на мегалитната цивилизация. Защото за туриста Бретан — това е преди всичко крайбрежието, със зиналите към океана стръмни пропасти, с разпръснатите по край брега острови, огласяни от хиляди птици, с белите къщи с цветя по прозорците и в градините, със закътаните заливи и опасни течения. Съвсем малко време е нужно, за да се пренастроиш и да не те напусне усещането, че си извън времето, че изживяваш нещо особено. Тогава за първи път разбрах какво е имал пред вид мой колега в Париж, който често повтаряше: „Живя само когато съм там, в океана, на яхтата“ — един-два месеца в годината. Защото, ако си почувствувал веднъж атмосферата на Бретан, тя винаги ще ти липсва.

Светла Байкушева